

Anne-Babadan Algılanan Kabul/İlgi, Benlik Saygısı Ve Akademik Başarı: Umudun Aracı Rolü

Betül AYDIN¹, Serkan Volkan SARI², Mustafa ŞAHİN³

Geniş Özet

GİRİŞ

Anne ve babanın çocuğu kabulü, ona gösterdikleri ilgi ve sıcaklığın çocuğun sağlıklı psikolojik gelişimi üzerindeki etkisi birçok araştırmada ele alınmış ve çocuk ve ergenler üzerinde yapılan çalışmalarda olumlu psikolojik karakterstiklerle ilişkili olarak bulunmuştur. Yetişkinlik yaşamındaki yüksek umut düzeyinin temeli, yetiştirme sürecinde anne ve baba ile kurulan ilişkinin niteliği ile önemli ölçüde ilişkilidir. Anne babalarına daha güvenli olarak bağlanan, daha iyi düzeyde ilgi ve kabul gören bireyler daha umutlu olmaktadır (McDermott & Hastings, 2000; Shorey, Snyder, Yang & Levin, 2003). Bununla birlikte anne ve babadan algılanan kabul, ilgi ve desteğin etkisi sonraki yaşam dönemlerinde de devam etmekte ve yetişkinlik dönemindeki benlik saygısı üzerinde etkili olmaktadır (Koydemir-Özden & Demir, 2009; Oliver & Paull, 1995; Parish & McCluskey, 1992). Üniversite öğrencilerinin akademik başarıları ile ilişkili olarak yapılan çalışmalarda ise anne ve babadan algılanan ilgi, kabul ve destekleyici tutumların bu yaşam döneminde de akademik başarı üzerinde olumlu anlamda etkili olmaya devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Abar, Carter & Winsler, 2009; Turner, Chandler & Heffer, 2009). Gelişimi büyük ölçüde erken dönemlerde anne ve babanın destekleyici tutumlarıyla ilişkili olan umut kavramı araştırmalara göre hem benlik saygısını hem de akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir (Barnum, Snyder, Rapoff, Mani & Thompson, 1998; Onwuegbuzie & Daley, 1999 ; Day, Hanson, Maltby, Proctor & Wood, 2010; Rand, Martin & Shea, 2011). Bahsedilen araştırma sonuçları, anne ve babadan algılanan kabul/ ilgi ile benlik saygısı ve akademik başarı arasındaki ilişkide umudun aracı bir değişken olarak incelenebileceği fikrini vermektedir. Buna dayalı olarak bu araştırmada üniversite öğrencilerinde anne ve babadan algılanan kabul/ilginin umut, benlik saygısı ve akademik başarı ile ilişkisi aynı zamanda umudun anne ve babadan algılanan kabul/ilgi, benlik saygısı ve akademik başarı arasındaki ilişkideki aracı rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Trabzon ilindeki Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde eğitim gören ve tesadüfi örnekleme yoluyla belirlenen 297 öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerin büyük bir kısmı (% 89.6) orta sosyoekonomik statüdeki ailelere mensupturlar. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Umut Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ve Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Anne ve babadan algılanan kabul/ilgi, umut, benlik saygısı ve akademik başarı arasındaki ilişki ve umudun aracı rolünün incelenmesinde Yapısal Eşitlik Modeli kullanılmıştır. Veriler LISREL 8.80 versiyonu ile analiz edilmiştir.

¹ Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, betulaydin@live.com

² Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, serkan.sari@erdogan.edu.tr

³ Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mustafa61@ktu.edu.tr

BULGULAR

Araştırmada üniversite öğrencilerinin anne ve babadan algıladıkları ilgi ve kabulün benlik saygıları üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde bulgular, anne ve babadan algılanan kabul ve ilginin umut üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları kabul ve ilginin doğrudan etkisinin incelendiği bir başka değişken ise akademik başarıdır ve bu etki anlamlı olarak bulunmuştur. Bu araştırmada umudun aracı etkisi de incelenmiş ve anne ve babadan algılanan kabul ve ilgi ve benlik saygısı arasındaki ilişkide aracı rolü anlamlı olarak bulunmuştur. Umudun anne ve babadan algılanan kabul/ilgi ve akademik başarı arasındaki ilişkideki aracı rolü ise anlamlı değildir.

TARTIŞMA

Çeşitli araştırmalarda anne ve babadan algılanan sıcaklık, kabul, ilgi ve desteğin yetişkinlik dönemindeki benlik kavramı ve benlik saygısı üzerinde etkili olmaya devam ettiğini gösteren bulgular elde edilmiştir (Oliver & Paull, 1995; Parish & McCluskey, 1992) Şimdiki araştırmanın bulguları da bahsedilen araştırma bulgularıyla paralel görünmektedir. Umutla ilgili kuramsal açıklamalar ve araştırma sonuçları, yetişkinlik dönemindeki umutlu düşüncenin temeli olarak erken dönemlerde anne ve baba ile kurulan ilişkilerin niteliğini işaret etmektedir. Bu açıdan şimdiki araştırma bulguları, umudun gelişimine ilişkin bahsedilen kuramsal açıklamaları ve araştırma sonuçlarını destekler görünmektedir. Üniversite dönemindeki akademik başarı üzerinde anne ve babayla kurulan ilişkilerin etkisini inceleyen araştırmalar da yapılmıştır. Bu araştırmalarda demokratik anne-baba tutumları, üniversite öğrencilerinin akademik başarısı ve çalışma becerileriyle olumlu yönde ilişkili bir değişken olarak bulunmuştur (Abar, Carter & Winsler, 2009; Turner, Chandler & Heffer, 2009). Şimdiki çalışmanın bulgularının bahsedilen bulgularla örtüştüğü söylenebilir. Umuda ilişkin kuramsal açıklamalar, yetişkinlik dönemindeki umut düzeyinin temelini erken yıllarda anne ve baba ile kurulan ilişkilerle atıldığını belirtmektedirler. Erken yaşantılar temelinde gelişen umut düzeyi ise ergenlik ve yetişkinlik döneminde ruh sağlığı ile ilgili olumlu çıktılarını desteklemektedir (Chang, 1998; Ong, Edwards & Bergeman, 2006). Bu olumlu çıktılardan biri de benlik saygısıdır (Snyder, 1994). Dolayısıyla bu araştırmada anne ve babadan algılanan kabul/ilgi ile benlik saygısı arasındaki ilişkide umudun aracı rolünün anlamlı bulunması ilgili kuramsal açıklamalar ve araştırma sonuçlarıyla paraleldir. Anne ve babayla kurulan güvenli, kabul ve ilgi dolu bir ilişki temelinde gelişen umutlu düşüncenin akademik başarı üzerindeki olumlu etkisi de göz önünde bulundurularak, bu ilişkide aracı bir rolünün bulunabileceği düşünülmüş ve fakat şimdiki araştırmanın sonuçları bu öngörüye desteklememiştir. Bu sonuç üniversite döneminde aile etkisinin daha erken dönemlere göre azalmış olması ile açıklanabilir.

ÖNERİLER

Üniversite öğrencileri için umut teorisinin öğretilmesi ve umut düzeyinin geliştirilmesine dönük eğitim programlarının hazırlanarak uygulanması faydalı olabilir. Bu programlarda çeşitli yaşam alanlarına ilişkin anlamlı amaçlar belirleme, bu amaçlara ulaşmaya ilişkin planlar hazırlama ve gerekli motivasyonun sağlanmasıyla ilgili müdahalelerde bulunabilir. Bununla birlikte öğrencilerin belirledikleri amaçlara ulaşmaları konusunda onları olumsuz yönde etkileyen öz-yıkıcı düşüncelerin farkına varılması ve bu düşüncelerin gelişiminde aile deneyimlerinin rolü konusunda onlara farkındalık kazandırılması, şimdiki araştırmanın sonuçları doğrultusunda yapılabilecek önerilerden biridir.